

BROSZURA INFORMACYJNA DLA UCZESTNIKÓW DUŻYCH ZGROMADZEŃ RELIGIJNYCH

„Im więcej wiemy, tym lepiej zapobiegamy różnego rodzaju zagrożeniom i incydentom terrorystycznym, które mogą wystąpić w miejscach kultu religijnego (łącznie z atakami bronią chemiczną, biologiczną i radiologiczną), lepiej chronimy się przed takimi zagrożeniami oraz właściwiej reagujemy w razie ich wystąpienia.”

Projekt jest finansowany z Funduszu Bezpieczeństwa
Wewnętrznego Unii Europejskiej – Policja.
Umowa o przyznanie grantu nr 101034230 – ProSPeReS
prosperes.eu

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Materiał opublikowany w ramach projektu międzynarodowego
współfinansowanego ze środków programu
Ministra Edukacji i Nauki pn. „PMW” w latach 2021 - 2023;
umowa nr 5184/ISFPolice/2021/2.

Wstęp

Miejsca kultu religijnego są uważane za szczególnie narażone na ataki ze względu na ich łatwą dostępność oraz stosowanie ograniczonej liczby środków bezpieczeństwa.

Projekt ProSPeReS ma na celu zwiększenie poziomu ochrony w miejscach kultu, zachowując przy tym równowagę pomiędzy zastosowanymi środkami bezpieczeństwa a otwartym charakterem obiektu sakralnego. Poziom ochrony można podnieść, zapewniając współpracę pomiędzy podmiotami prowadzącymi miejsca kultu religijnego a służbami publicznymi i specjalistami ds. bezpieczeństwa, poprzez dokonanie oceny ryzyka dla danego miejsca, zwiększenie świadomości społecznej (zwłaszcza głównych beneficjentów – duchowieństwa i wiernych) oraz opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu ochrony.

Proponowany system ochrony obejmuje procedury, zabezpieczenie techniczne oraz wzory dokumentów - szablony prowadzenia analiz i sprawdzeń obiektu (w tym narzędzie do oceny podatności na zagrożenia opracowanego na podstawie narzędzia przygotowanego przez DG HOME „EU Vulnerability Assessment Tool”). Ważnym uzupełnieniem będą szkolenia (w tym e-learning z wykorzystaniem rzeczywistości wirtualnej), wzbogacone o materiały edukacyjne

oraz rekomendacje dotyczące środków bezpieczeństwa przewidzianych dla wszystkich etapów sytuacji nagłej, a także wzorcowy plan bezpieczeństwa z zestawem zaleceń na potrzeby zgromadzeń religijnych organizowanych w budynkach i na zewnątrz. Wzorcowy plan bezpieczeństwa przedstawia najbardziej skuteczne metody współpracy pomiędzy władzami i służbami publicznymi, liderami religijnymi, instytucjami religijnymi, specjalistami ds. bezpieczeństwa oraz społecznością wiernych. Efektywna komunikacja to zasadniczy element służący zbudowaniu solidnej platformy do przedstawiania potrzeb, oczekiwań i najlepszych praktyk, a także do dzielenia się wiedzą i doświadczeniem w zakresie stosowanych rozwiązań technologicznych i innych niż technologiczne oraz istniejących bądź opracowywanych innowacji z obszaru bezpieczeństwa publicznego i ochrony.

Dobra organizacja dostępu do miejsca kultu religijnego, a także szybka i skuteczna reakcja personelu mogą zapewniać lepszą ochronę i potencjalnie uratować ludzkie życie.

Ten przewodnik stanowi część podnoszącej świadomość kampanii w ramach unijnego projektu ProSPeReS, któremu towarzyszy motto:

“Lepiej to wiedzieć.”

ZASTRZEŻENIE

Niniejsza broszura nie zastępuje obowiązujących uregulowań prawnych. Jej celem jest przekazanie praktycznych rad. Przedstawiona tu treść reprezentuje jedynie punkt widzenia jej autora, który jest za nią całkowicie i wyłącznie odpowiedzialny. Komisja Europejska nie ponosi żadnej odpowiedzialności w związku z ewentualnym wykorzystaniem zawartych tu informacji.

Zapewnienie wspólnego bezpieczeństwa opiera się na 5 filarach:

- zapobieganie polegające na kompleksowym przygotowaniu i właściwej organizacji,
- ochrona (fizyczna i zabezpieczenia techniczne a także, rozwiązania architektoniczne) w celu zmniejszenia podatności na zagrożenia,
- wykrywanie zagrożeń,
- reagowanie na zagrożenia,
- minimalizowanie skutków ataków terrorystycznych.

Proces związany z ochroną ludzi w miejscach kultu religijnego i podczas dużych zgromadzeń stanowi część instytucjonalnego mechanizmu, który można wzmacniać na poziomie lokalnym poprzez wzajemną współpracę służącą poprawie skuteczności działań w zakresie bezpieczeństwa.

„Wszyscy odpowiadamy za bezpieczeństwo swoje i innych”.

7 elementów, które pomagają chronić miejsca kultu

1. Jak identyfikować czynniki wskazujące na terroryzm

Na co zwracać uwagę?

- Zachowania sugerujące „wrogie rozpoznanie” (*hostile reconnaissance*) – może to oznaczać nadmierne zainteresowanie środkami bezpieczeństwa i organizacją miejsca kultu, przedłużającą się obserwacją wchodzących i wychodzących ludzi lub wjeżdżających i wyjeżdżających pojazdów, robienie zdjęć i filmów, podejrzanе auta (z pasażerami lub bez) albo podejrzaną osobę pozostającą w tym samym miejscu przez długi czas. Inne czynniki to groźby ustne, pisemne i anonimowe telefony.
- Niezwykły na daną porę roku strój – może on służyć ukryciu tożsamości noszącej go osoby albo schowaniu tego, co ta osoba ma ze sobą.
- Pojazdy zaparkowane przy budynku w niedozwolonym miejscu – na przykład w miejscu zastrzeżonym lub niezgodnie z miejscowymi przepisami.
- Podwykonawcy, pracownicy firm dostawczych lub inne osoby powiązane zawodowo z miejscem kultu działający poza swoimi standardowymi rolami i obowiązkami – może to obejmować niespodziewane przesyłki, obecność tych osób w czasie innym niż zwyczajowe godziny ich pracy lub w miejscu, w jakim zazwyczaj nie przebywają.
- Porzucone torby i podejrzanе przedmioty lub paczki.

Rafał Kowalczyk based on © pigprox, Adobe Stock

7 elementów, które pomagają chronić miejsca kultu

2. Jak rozpoznawać symptomy podatności osób na radykalizację postaw

Czynniki ryzyka wynikają ze środowiska fizycznego i społecznego, w którym dochodzi do przestępstwa, ale mogą też powstawać na poziomie poszczególnych osób. Osobowe Czynniki ryzyka wynikają ze środowiska fizycznego i społecznego, w którym dochodzi do przestępstwa, jak również mogą powstawać na poziomie poszczególnych osób. Indywidualne czynniki ryzyka rozwijają się poprzez procesy wewnętrzne skutkując radykalizacją postaw danej osoby.

Osoby o radykalnych poglądach mogą również stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego w miejscu kultu. W Europie doświadczano poważnych ataków dokonywanych przez terrorystów działających w pojedynkę.

Postawa, w której osoba zaczyna **dogłębnie angażować się w sposób myślenia typu „my kontra oni”**, może sygnalizować początek procesu się proces radykalizacji.

Istotne jest zwłaszcza to, że konsekwencją takiego antagonistycznego myślenia (postrzegania społeczeństwa na zasadzie „my kontra oni”) może być uznanie „innych” za wrogów. Na gruncie religii nieodróżnianie poszczególnych osób od duchowości religijnej grozi patrzaniem na nie tylko jak na przedstawicieli danego wyznania, bez dostrzegania w nich ludzi.

Osobowe czynniki ryzyka często obejmują:

- **brak kompetencji społecznych,**
- **narcystyczne zaburzenia osobowości,**
- **skłonności samobójcze i inne.**

Jednak nie każda osoba o poglądach ekstremistycznych i określonych cechach osobowości posiada się do aktywnego działania w oparciu o swoje poglądy.

Sieć Upowszechniania Wiedzy o Radykalizacji Postaw przy Komisji Europejskiej (The EU Commission's Radicalisation Awareness Network (RAN) podaje w swoim raporcie dotyczącym sprawców działających w pojedynkę, że ocena ryzyka, czy samotny sprawca przygotowuje się do ataku, wymaga stwierdzenia **występowania lub niewystępowania zachowań progowych** wyznaczających pozycję danej osoby na „drodze sprawcy działającego w pojedynkę” do przeprowadzenia ataku¹. Przekazanie poniższych informacji, według unijnej sieci RAN, umożliwi rozpoznanie wzorców zachowań.

¹ Unia Europejska (2021). *Lone Actors as a Challenge for P/CVE [Sprawcy działający w pojedynkę jako wyzwanie dla P/CVE]*. Pobrano 11 kwietnia 2022 r. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2021-10/ran_lone_actors_as_challenge_for_pcve_july_2021_en.pdf

Droga samotnego sprawcy

- Trauma, upokorzenie, żal
- Pragnienie zemsty, zyskania uznania
- Na prześladowaną grupę zewnętrzną
- Grupa zewnętrzna staje się celem ataku
- Odrzucenie grupy / przez grupę?
- Grupa nie potwierdziła słów czynami?
- Psychologiczne osamotnienie
- Decyzja, aby działać samemu
- Mobilizacja
- Z ofiary – sprawca

Zamiar popełnienia czynu

- Zamiana z ofiary w sprawcę
- Zdecydowane przekonania
- Zerwanie więzi z rodziną i przyjaciółmi
- Głoszenie swoich przekonań zastępuje dialog
- Utrata poczucia humoru i zdolności do współczucia
- Rozpoczyna się planowanie ataku

7 elementów, które pomagają chronić miejsca kultu

3. Jak rozpoznać oznaki ekstremizmu

Nasze emocje niekiedy dochodzą do granic wytrzymałości. W przypadku niektórych osób, gdy gniew staje się zbyt silny, może to stopniowo prowadzić do odizolowania się, zmiany postawy lub nawet odrzucenia innych. Wówczas może dojść do najgorszego!

Jeżeli zauważysz, że ktoś coraz bardziej się izoluje:

- traci kontakt z rodziną;
- mówi o teoriach spiskowych;
- przyjmuje radykalną postawę.

Możesz takiej osobie pomóc:

- postaraj się utrzymać z nią kontakt;
- porozmawiaj z jej przyjaciółmi;
- powiadom jej rodziców lub rodzinę;
- w najbardziej niepokojących przypadkach zadzwoń pod lokalny numer Policji lub/i służb ds. zapobiegania radykalizacji (jeżeli istnieją).

Dzięki podjęciu działań opisana sytuacja może pozostać tylko złym wspomnieniem.

7 elementów, które pomagają chronić miejsca kultu

4. Jak zrozumieć oznaki wskazujące na przygotowywanie ataku z wykorzystaniem materiałów niebezpiecznych

Cechą charakterystyczną zdarzeń z użyciem czynników chemicznych, biologicznych, radiacyjnych i nuklearnych (CBRN) jest to, że zastosowanie tych czynników trudno wykryć lub rozpoznać na wczesnym etapie. Wykorzystane do ataku materiały niebezpieczne mogą nie mieć zapachu, koloru ani smaku, dlatego narażenie na nie początkowo może być niewyczuwalne. Istnieją pewne wskazówki świadczące o możliwości wystąpienia zdarzenia z użyciem czynników CBRN:

- Podejrzane urządzenia lub paczki (zwłaszcza z widocznym okablowaniem, pojemnikami ze sprężonym powietrzem, proszkiem lub płynem);
- Tłusta powłoka, proszek lub substancja żelowa na wyeksponowanych powierzchniach;
- Niewyjaśnione/nieuzgodnione wcześniej rozpylenie substancji z góry (z małych samolotów, dronów);
- Specyficzne zapachy o nieustalonym pochodzeniu (gorzkich migdałów, pestek brzoskwini, koszonego siana, ścinanej trawy);
- Przypadki mdłości, trudności z oddychaniem, dezorientacji;
- Objawy medyczne z nieustalonych przyczyn (ból oczu, ból głowy, wymioty, drgawki, poparzenia niezwiązane z wysoką temperaturą, podrażnienie skóry);
- Chore lub martwe zwierzęta w okolicy;
- Nisko sunące chmury lub mgła niezwiązane z aktualną pogodą;
- Kłęby pyłu o nieustalonym pochodzeniu;
- Przywiedłe rośliny.

Zdarzenia z użyciem czynników CBRN można także rozpoznać, gdy dochodzi do omdleń bez ustalonej przyczyny, które należy potraktować według protokołu 1-2-3:

- **1 ofiara** – należy jak zwykle udzielić pierwszej pomocy.
- **2 ofiary** – należy zachować ostrożność i poszukać innych czynników wskazujących na zastosowanie materiałów CBRN.
- **3 ofiary lub więcej** – należy podejrzewać zastosowanie materiałów CBRN, poszukać innych czynników wskazujących na ich zastosowanie oraz i zwrócić się o wskazówki i wsparcie odpowiednich specjalistycznych służb.

Nagła śmierć zwierząt lub zwiędnięcie roślin powinno zdecydowanie wzbudzić twoją czujność

Rafał Kowalczyk based on © Anatoliy Gleb, © Iakov Kalinin, © Mitand73, © humbak, © InputUX Adobe Stock

7 elementów, które pomagają chronić miejsca kultu

5. Jak reagować w sytuacji ataku

Zareaguj odpowiednio w razie ataku terrorystycznego! Postępując w zalecany poniżej sposób, możesz uratować swoje życie, zanim nadejdzie pomoc:

UCIEKAJ	UKRYJ SIĘ	POWIADOM
<p>Ucieknij, jeśli możesz</p> <ul style="list-style-type: none"> Przemyśl najlepsze opcje; Czy jest jakaś bezpieczna droga? UCIEKAJ, a jeśli to niemożliwe, UKRYJ SIĘ; Czy możesz uciec w bezpieczne miejsce, nie narażając się na większe niebezpieczeństwo? 	<p>Jeśli nie możesz uciec, UKRYJ SIĘ</p> <ul style="list-style-type: none"> Znajdź osłonę przed ostrzałem, np. solidny mur / grube, wzmocnione ściany; Jeżeli ty widzisz napastnika, on może też widzieć ciebie. Zejście z pola widzenia nie oznacza jednak, że jesteś bezpieczny. Kule przechodzą przez szkło, cegły, drewno i metal. 	<p>Zadzwoń pod numer 112</p> <ul style="list-style-type: none"> Jeżeli nie możesz mówić ani robić hałasu, słuchaj poleceń, które da ci osoba, która odebrała telefon.
<p>Pomóż innym w ucieczce, ale nie pozwól, żeby ich niezdecydowanie spowodowało cię</p> 	<p>Musisz się schować, nawet jeśli jesteś za zamkniętymi drzwiami</p> 	<p>Co policja musi wiedzieć?</p> <ul style="list-style-type: none"> Co się dzieje? Gdzie dokładnie doszło do zdarzenia? Gdzie są podejrzani? Opis podejrzanych; Informacja o ofiarach / zakładnikach; Informacja o budynku / otoczeniu.
<p>Zostaw swoje rzeczy</p> 	<p>Wyłącz światło i wycisz wszelkie urządzenia</p> 	<p>Postępuj zgodnie z poleceniami policji</p>
<p>Nie próbuj nagrywać zdarzenia – UCIEKAJ</p> 	<p>Zachowuj się cicho, wycisz telefon i wyłącz wibracje</p> 	<p>Policja może...</p>
<p>Ostrzeż osoby, które znajdują się w pobliżu, i nie pozwól, aby weszły w strefę zagrożenia</p> 	<p>Zamknij lub zabarykaduj drzwi i odsuń się od nich</p> <p>Jeśli nie możesz uciec lub ukryć się w sytuacji zagrożenia życia, udaremnij atak!!</p>	<ul style="list-style-type: none"> Wycelować w ciebie broń; Potraktować cię stanowczo; Zadawać ci pytania; Nie móc odróżnić cię od napastnika; Funkcjonariusze ewakuują cię, kiedy będzie to bezpieczne.

7 elementów, które pomagają chronić miejsca kultu

6. Jak reagować w przypadku zdarzenia z użyciem materiałów niebezpiecznych

Zareaguj, jeżeli zostaniesz narażony na oddziaływanie materiałów niebezpiecznych! Postępując w zalecany poniżej sposób, możesz uratować swoje życie, zanim nadejdzie pomoc:

1. Usuń się

- **USUŃ SIĘ** ze skażonego obszaru i oddal się od wszystkiego, co może być niebezpieczne, np.: nietypowe zapachy, niemożliwe do wyjaśnienia opary lub polacie mgły, martwi lub źle się czujący ludzie i zwierzęta, oleiste krople lub powłoka na powierzchniach przedmiotów albo na wodzie, nietypowe materiały lub sprzęt
- Jeśli znajdujesz się na zewnątrz, wybierz drogę prostopadłą do kierunku wiatru.

2. Nie siadaj, ani nie kładź się

- Nawet jeżeli źle się czujesz, nie siadaj, ani nie kładź się, ponieważ możesz nie być w stanie ponownie się podnieść.

3. Wyjdź na zewnątrz

- Jeśli znajdujesz się wewnątrz i jeśli to możliwe, spróbuj wyjść na świeże powietrze. Wybierz najkrótszą drogę pod wiatr, z dala od niebezpiecznego obszaru.

4. Pomóż innym ludziom

- Jeżeli zauważysz ludzi, którzy źle się czują lub przechodzą obok ciebie, pomóż im opuścić teren zdarzenia, o ile cię to nie spowolni.

5. Ostrożnie usuń

- Kiedy znajdziesz się w bezpieczniejszym miejscu, ostrożnie **USUŃ** zewnętrzną warstwę odzieży – może być skażona;
- **NIE** dotykaj dłońmi zewnętrznej powierzchni ubrań;
- **NIE** pozwól, żeby zewnętrzna powierzchnia zdejmowanego ubrania dotknęła twojej twarzy;
- **JEŻELI TO MOŻLIWE**, spróbuj zabezpieczyć ubranie w plastikowej torbie – na przykład w worku na śmieci – albo zostaw je na ziemi i oddal się od niego. Powiedz służbom interwencyjnym, które przybędą z pomocą, gdzie zostawiłeś ubranie;
- **JEŻELI TO MOŻLIWE**, **USUŃ** niebezpieczną substancję ze swojej skóry za pomocą chłonnego materiału, w który substancja wsiąknie albo którym ją zetrzesz;
- **POLEWAJ** w sposób ciągły skórę wodą, jeżeli odczuwasz jej swędzenie lub ból.

6. Zadzwoń pod numer 112

- Użyj swojego telefonu komórkowego i zadzwoń pod numer 112 i powiadom służby ratownicze o:
  - Miejscu zdarzenia;
  - Miejscu, w którym się znajdujesz;
  - Prawdopodobieństwie użycia materiałów niebezpiecznych.

7. Poczekaj na służby ratownicze

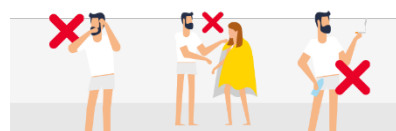
- **POCZEKAJ** na służby ratownicze i postępuj zgodnie z ich poleceniami;
- Poinformuj służby ratunkowe, gdy przybędą z pomocą, gdzie poszkodowani się znajdują
- **NIE** idź do domu, ponieważ możesz narażać rodzinę na kontakt z substancją niebezpieczną.

8. Nie idź do ośrodka zdrowia

- **NIE** idź do ośrodka zdrowia, ponieważ możesz narażać inne osoby i ratowników na kontakt z substancją niebezpieczną;
- Służby ratownicze zorganizują miejsce, w którym otrzymasz pomoc medyczną.

9. Nie dotykaj

- **NIE** dotykaj swojej twarzy;
- **NIE** dotykaj nikogo;
- **NIE** pij, nie jedz ani nie pal.

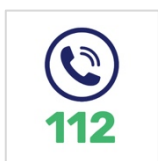
7 elementów, które pomagają chronić miejsca kultu

7. W jaki sposób zgłaszać potencjalnie istotne informacje lub obawy

Poinformuj personel, jeżeli

- Zauważysz jakieś podejrzane zachowanie.
- Zauważysz jakiś podejrzany przedmiot.
- Masz obawy dotyczące bezpieczeństwa.

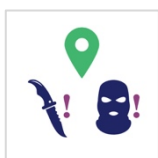
Natychmiast zadzwoń pod numer 112, żeby wezwać policję lub/i służby ratownicze (m.in.: pogotowie ratunkowe, straż pożarna), jeżeli

- Doszło do ataku lub innego rodzaju sytuacji nagłej.
- Uważasz, że wkrótce dojdzie do ataku.
- Sądzisz, że czyjeś życie jest zagrożone.

Pamiętaj

- Zapewnij sobie i innym jak największe bezpieczeństwo.
- Jak najszybciej zawiadom personel, nie narażając się na niebezpieczeństwo.

Jakie informacje podać

- Gdzie? – dokładne miejsce.
- Co? – krótki opis tego, co się dzieje.
- Kto? – opis osób, które przeprowadziły atak, i informacja, gdzie te osoby ostatnio widziano.
- Jak? – informacja o użytej broni lub materiałach niebezpiecznych.

Konsorcjum ProSPeReS

Eksperti ds. bezpieczeństwa, instytucje badawcze i akademickie zajmujące się bezpieczeństwem, dostawcy rozwiązań i usług technicznych

Jednostki porządku publicznego

Organizacje wyznaniowe

prosperes.eu

This project is funded by the European Union's
Internal Security Fund – Police under Grant
Agreement No. 101034230 – ProSPeReS